

ГОДИШНИКЪ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТЪ — КНИГА XXXV. 11.
ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA
FACULTÉ HISTORICO-PHILOLOGIQUE — TOME XXXV. 11.

**ЧЕРКОВНИ ПЪСНИ НА РАЗЛОЖКИ ГОВОРЪ
ОТЪ СРЪДАТА НА XIX ВЪКЪ**

ОТЪ
КИРИЛЪ МИРЧЕВЪ

**KIRCHLICHE IN DER MUNDART VON RAZLOG GESCHRIEBENE
LIEDER AUS DER MITTE DES XIX JAHRHUNDERTS**

VON
KIRIL MIRČEV

СОФИЯ — SOFIA
ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА — HOFBUCHDRUCKEREI
1939

ГОДИШНИКЪ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТЪ — КНИГА XXXV. 10.
ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA
FACULTÉ HISTORICO-PHILOLOGIQUE — TOME XXXV. 10.

ЧЕРКОВНИ ПЪСНИ НА РАЗЛОЖКИ ГОВОРЪ ОТЪ СРЪДАТА НА XIX ВЪКЪ

ОТЪ
КИРИЛЪ МИРЧЕВЪ

KIRCHLICHE IN DER MUNDART VON RAZLOG GESCHRIEBENE
LIEDER AUS DER MITTE DES XIX JAHRHUNDERTS

VON
KIRIL MIRČEV

СОФИЯ — SOFIA
ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА — HOFBUCHDRUCKEREI
1939

Черковни пѣсни на разложки говоръ отъ срѣдата на XIX вѣкъ

Разложкиятъ говоръ е особено важенъ поради срѣдишното мѣсто, което заема между източнитѣ и западнитѣ говори. Въ неговия морфологиченъ, фонетиченъ и синтактиченъ строй се забелязва чужда смѣсца на източни и западни черти. Обаче, въпрѣки голѣмото му значение, тоя говоръ все още остава непроученъ въ своята пълнота. Изложението, което му посвети Н. Алексиевъ (МакПр VI, 3, 391—124), е бѣгло и незадоволително въ всѣко отношение. За да подпомогна езиковитѣ издирвания на тоя важенъ говоръ, презъ 1936 година публикувахъ въ сп. Македонски прегледъ (год. X, кн. 3—4, стр. 61—84) редица текстове съ черковенъ характеръ, писани около половината на миналия вѣкъ на разложко наречие. Текстовеѣ, които извлѣкохъ изъ единъ сборникъ съ поучителни слова и пѣснопѣния, придружихъ съ кратъкъ езиковъ анализъ, който въ значителна степенъ допълни познанията ни върху въпросния говоръ. Въ уводнитѣ думи къмъ своето издание допустнахъ, че е твърде вѣроятно да се откриятъ и нови ржкописи, писани на разложки говоръ презъ течение на миналия вѣкъ. Известно е именно, че Разложко презъ цѣлия този периодъ бѣ особено буденъ български край, останалъ до известна степенъ несмутенъ отъ влиянието на гърцизма поради своя планински характеръ. Благотворно е било тукъ и влиянието на Рилския манастиръ, който е ималъ постояненъ метохъ въ Банско.

Надеждитѣ ми, че ще могатъ да се откриятъ нови текстове на разложки говоръ, се оправдаха неочаквано скоро. Между книгитѣ на проф. Б. Пеневъ, които покойниятъ ученъ завеща на Славянския институтъ при Университета въ София, се намѣри една малка тетрадка (размѣръ 18×11), изпълнена съ черковни пѣсни на народенъ български езикъ, който се оказа, че е разложки говоръ. Значението на тѣзи пѣсни лежи изключително въ тѣхния езикъ. Въ последно време се видѣ именно, отъ каква голѣма важностъ за проучванията върху българския езикъ сж подобни ржкописи, съ които се е целѣло, главно презъ последнитѣ три вѣка, да се направи до-

стѣпна черковната литература за обикновения български читателъ чрезъ нейното превеждане на простонароденъ езикъ. Голѣма частъ отъ тѣзи рѣкописи сѣ имали чисто практична целъ. Тѣ сѣ били по съдържание литургически книги или евангелски текстове, предназначени за духовни лица, на които се е давало единъ видъ рѣководство за правилно изпълнение на тѣхнитѣ светителски длѣжности.

Такова значение сѣ имали и пѣснитѣ въ нашата тетрадка. Писмото, на което сѣ написани, е дребенъ, четливъ полууставъ. Въ началото е направенъ опитъ за превеждане нѣкои пѣсни на турски езикъ. Текстътъ заврѣшва съ нѣколко грѣцки пѣсни. Срѣщатъ се само следнитѣ приписки — на лицевата страна на първия листъ: *Сѣмъ кнѣга на спасѣ стѣи ковъ*. Върху обратната страна на сѣщия листъ четемъ следната приписка на грѣцки езикъ: *αὐτο το βιβλίον του κυρίου οὐκ ἔστι ἀπὸ το βλαχῆ* 1868 *χρὸν* 18: *ημερᾶ*. Както се вижда рѣкописътъ е билъ попадналъ въ с. Влахи, Св. Врачко.

Цѣлата графика издава отличителнитѣ белези на православнитѣ похвати, които сѣ се прилагали въ рѣкописитѣ съ народенъ езикъ въ наши западни краища. Тѣзи отличителни белези сѣ смѣсица отъ особености на руската черковна редакция, която въ течение на XIX в. вече залива българскитѣ земи, съ особености на по-старата сръбска редакция, която, както се знае, нѣколко вѣка господствува въ западна България. Задоволявамъ се само съ тѣзи кратки бележки при описване външнитѣ особености на рѣкописа, защото, като напълно новъ, той не предлага нѣкакви особени проблеми въ това отношение.

Езикъ

Ѣ ъ. Разложкиятъ говоръ не ни сочи изяснение безусловно на всѣко коренно Ѣ. Тази негова особеностъ го поставя въ противоречие съ срѣднитѣ македонски говори, а го сближава по-тѣсно съ северозападнитѣ български говори. Поради тази причина изказахъ мнение (МакПр X, 3—4, 64), че процесътъ Ѣ > о не е исконна черта на разложкия говоръ. Следователно онѣзи нѣколко случая, при които имаме изяснение на коренно Ѣ, трѣбва да се смѣта, че сѣ привнесени отъ югозападъ. Въ обнародванитѣ по-рано отъ мене разложки черковни текстове можахъ да отбележа само единъ единственъ случай отъ изяснение на коренно Ѣ въ о, именно сон. Въ тукъ обнародванитѣ текстове не се намѣри нито единъ подобенъ случай. И Алексиевъ въ своето описание на разложкия говоръ (вж. МакПр VI 3, 91—124), посочва горния примѣръ. Останалитѣ изтъкнати отъ него примѣри не могатъ да се взематъ като достовѣрни доказателства за изяснение на срѣдословно Ѣ. Именно з о л в а е проникнало като роднинско наименование отъ срѣднитѣ македонски говори далечъ на северозападъ и

и не съдържа въ корена си *ѣ*, а *ѣ*; свунец е напълно несигуренъ примѣръ, защото много по-голѣма е вѣроятността, че иде по-скоре отъ коренъ *зѣн*-, отколкото отъ коренъ *зѣн*-; при букол имаме само случай отъ изяснение на наставъчно *ѣ*. Алексиевъ обаче е пропусналъ да спомене между своитѣ примѣри думата *скокут*, която е съдържаа въ корена си старо *ѣ*, срв. сторорус. *скоктати*, сѣрбх. *чкакљати* и *шкакљати*. Самъ авторътъ споменава за тази форма по другъ поводъ въ описанието си. Става следователно повече отъ очевидно, че разложкиятъ говоръ не е взелъ участие въ стария процесъ *ѣ > о*, който се е развилъ въ сръднитѣ македонски говори. Въ нашитѣ текстове намираме само два примѣра съ коренно *ѣ*, и двата обаче въ форми, които не сж имали ударение върху тая гласна: *джждовните* 2¹) *потапцка* 28 (*тъпцтати*). Последната, като всички глаголни аористни форми въ разложкия говоръ, е имала ударение върху крайната гласна. Въ всѣки случай и тѣзи форми, покрай посоченитѣ у Алексиева, могатъ да се взематъ за доказателство, че разложкиятъ говоръ не познава първичното изяснение на *ѣ* въ корена на думитѣ. Хвърля се въ очи тукъ различието на разложкия говоръ не само по отношение на сръднитѣ македонски говори, но и по отношение на южната частъ на нашитѣ северозападни говори (Дупнишко, Кюстендилско, Самоковско), гдето случаитѣ *ѣ > о* сж малко повече на брой (вж. Цв. Тодоровъ, Северозападнитѣ бъл. говори, СбНУ XLI 59; Ив. Кеповъ, ib. XLII, 8. Отъ примѣритѣ на двата автора трѣбва да се отстрани *золва*, а отъ примѣритѣ на първия авторъ и звонецъ поради причинитѣ, които се изтъкнаха малко погоре). Повече на брой сж примѣритѣ отъ *ѣ > о* и въ съседния горноджумайски говоръ. Споредъ свидетелствата на Хр. П. Стоиловъ тукъ имаме *бочва*, *вонка*, *вошка*, *сон*, *токмо*, *зол*, *вос*, *сос* (вж. СбНУ XX 3).

Вторично изяснение *ѣ ъ* въ нашитѣ текстове срѣщаме само въ примѣритѣ *излага* 48 и *маглата* 36 (корени *лъг-* и *мъг-*). Липсата на други примѣри очевидно се дължи на случайностъ, тъй като споредъ свидетелствата на Алексиева вторичното изяснение на коренно *ѣ* въ разложкия говоръ е най-обикновено явление. При това и двата по-горни примѣра не сж така характерни за нашия говоръ, тъй като се срѣщатъ, както е известно, въ по-голѣмата частъ отъ западнитѣ български говори. Напротивъ много по-характерно изглежда за нашия говоръ е вторичното изяснение на еровата гласна въ коренъ *ѣт-*: *чати* 47, *чатенето* 39, *чатиме* 30. Сжшитѣ форми имаме и въ обнародванитѣ по-рано черковни текстове на разложки говоръ (МакПр X 3—4, 64). Обаче мъчно може да се реши съ положителностъ, дали имаме тукъ развой на

¹) Цифритъ следъ примѣритѣ показватъ нумера на пѣсенята.

домашна почва, т. е. запазване на еровия неизясненъ характеръ на ъ до момента, когато е започнала да действа втората вокализация, или пъкъ имаме влияние на сръбската черковна редакция¹⁾.

И изяснение на коренно ъ срѣщаме въ малко случаи въ нашитѣ текстове. Тѣ сж следнитѣ: пеклото 25, 29, тѣмни мѣста 30^а, темнота, тевница 48. Както се вижда само въ два корена. Алексиевъ (ц. с. 100) привежда още вес, шепна, пес, пешкам. Последния примѣръ бѣхме срещнали и въ предишнитѣ текстове. Формата на помощния глаголъ за 1. л. ед. ч. е предадена въ нашитѣ текстове безъ изяснена ерова гласна: сѣмъ 30.

Въ представки ѝ се изяснява безусловно, както е въ по-вечето западни говори, напр. *вѣз-*: въздига 6; воскресеніето 21, 28; *сѣ-* согрѣшили 31. Други примѣри вж. у Алексиева ц. с. 100. Съ изясненъ ѝ се явяватъ и предложитѣ *сѣ* и *вѣ*: *со* и *во*, често въ удвоена форма *сос* *вов*.

За особеното развитие на наставъчнитѣ ерове можемъ да сѣдимъ по нѣколко примѣра. Въ връзка съ формата *таковъ*, която намираме въ нашитѣ текстове, почти винаги въ българскитѣ диалектоложки работи се твърди, че има въ наставката си изяснено ѝ. Подобно твърдение изглежда доста вѣроятно като се има предъ видъ сръбх. *такав*. Обаче все пакъ не бива да се изпуска изъ предъ видъ, че исконна форма *таков* (сравн. чеш. *tačový*) не е невѣроятна въ българския езикъ. Такава форма сѣществува въ източнобългарски, напр. въ шуменския говоръ, гдето процесътъ ѝ > о не може да се смѣта за редовно явление.

Прегласена ерова гласна въ наставкитѣ имаме въ одер 37, ветер 10. Това прегласяне като че ли е станало само предъ съгласна *р*. Явлението се наблюдава въ нѣкои говори въ югозападна България. Често е напр. то въ горноджумайския говоръ, гдето се изтъкнаха примѣритѣ бистер, едер, добер, ветер (СбНУ XX 5). Срѣднобългарско *храбѣръ* (вж. Лавровъ, Обзоръ, 41) може да се вземе за доказателство, че тоя процесъ не е съвсемъ новъ въ българския езикъ. Въ формата *огинъ* 18 очевидно нѣмаме нѣкакво особено фонетично развитие на еровата гласна въ наставката. Окончанието на формата се е образувало по аналогиченъ пѣтъ подъ влияние на типа *камен* — *камин*, както предполага и Вайанъ (вж. *L' évangéliste de Kulakia* 24). Съвсемъ невѣроятно се явява твърдението на Цв. Тодоровъ, че появата на западнобългарската форма *огинъ* се дължи на „силна палатализация“ на ъ подъ влияние на крайната съгласна. Ако би било допустимо това твърдение,

¹⁾ Самото значение на глагола допуска подобно влияние. Разложко е било подъ силно книжно въздействие на Рилския манастиръ, гдето се пишатъ книги на сръбска редакция.

въпросната фонетична проява не би се ограничила въ никой случай само въ единъ единственъ примѣръ на западъ, а отъ друга страна бихме очаквали да я видимъ въ многобройни случаи и на изтокъ, гдето все още се пази въ голѣма мѣра палаталността на съгласнитѣ. Изясненъ суфиксенъ *ъ* имаме въ мртовецъ 48. Тѣй като въ Банско и Бѣлица се употребява мрѣта в мърта в, голѣма е вѣроятността това съществително да е проникнало отъ югозападъ. Въ последно време френскиятъ славистъ Вайанъ излѣзе съ предположението, че специално при съществителното мъртовец, обикновено въ българските западни говори, нѣмаме фонетично развитие на суфиксно *ъ*, а влияние на наставка — овци (ц. с. 24).

ж. За разложкия говоръ е характерно само вторичното изяснение на еровата гласна, която се явява наследникъ на *ж* и *ъ*. Срещу слабото застъпване въ нашитѣ текстове на вторичното изяснение на *ъ*, примѣритѣ, които сочатъ вторично изяснение на *ж* съ по-многобройни: раце 15, са (сѣтъ) 25, маченъ 26, пате 30, се маче 33, распади 36, распаждашъ 37, одеднашъ 38, кашата 39, отпаждатъ 43, престапи 48, мака 48. Други примѣри вж. у Алексиева. При гнасоты 42, имаме *а* вм. *ж* както въ по-голѣмата частъ отъ западнитѣ говори. Както се знае въ български езикъ при този корень се пази старото редуване между *ж* и *оу*. Съ друго застъпничество се явява нѣжди 22, нѣждите 34. Напротивъ външно влияние е очевидно при оусѣди 48. Мѣжко е да се разреши, дали това влияние се дължи на черковния езикъ, или формата е проникнала отъ югозападъ, гдето тя е сръбско влияние. Формитѣ суд и нужда се изтъкватъ и отъ Н. Алексиевъ (ц. с. 102). Нѣкои отъ примѣритѣ, които се посочватъ отъ този авторъ като следа отъ старо редуване на *ж* съ *оу*, не сѣ точни. Така напр. друсам има много тъмна етимология, за да се изтъква между дублетитѣ *ж* — *оу*. За формата бубрек вж. у мене (Неврокопскиятъ говоръ, 10—11), у руже, доколкото е запазено като народна форма, изглежда има винаги въ корена си *у*. Що се отнася до ония нѣколко случая, които Алексиевъ посочи като остатъци отъ назализъмъ вж. моята статия „За нѣкои следи отъ назализъмъ въ централнитѣ македонски говори,“ (МакПР VII 4, 91—100). Като допълнение къмъ казаното тамъ ще добавя, че мѣнкям по всѣка вѣроятностъ е звукоподражателна дума.

Както и за други нѣкои наши говори — източни и западни — и за разложкия говоръ е била характерна форма длыбокъ вм. дльбокъ. Отъ тамъ чрезъ изпадане на *л* имаме форми дибокъ дибочина 31. Сжщитѣ форми ще ги откриемъ и въ Дупнишко.

При все че въ разложкия говоръ се срѣщатъ черти, отъ които се вижда, че тоя говоръ е ималъ връзки съ юго-

източнитѣ говори, до сега не можѣ да се посочи нѣкаква следа отъ еровъ рефлексъ на *ж*. И въ нашитѣ текстове имаме само счести 13, гледаме 20. При *ѣзыкъ* = *і а з и к*, която форма се откри и въ по-раншитѣ черковни текстове на разложкия говоръ, имаме очевидно следа отъ сръднобългарското смѣсване на носовкитѣ. Известно е, че тази форма е обикновена въ западнитѣ говори. Другъ очевиденъ случай, въ който се е отразила сръднобългарската замѣна на носовкитѣ, е наречието вънтре 30 (отъ сръднобългарско *внѣтрѣ*, отъ старобългарско *внѣтрѣ*).

рѣ рѣ — *лѣ лѣ*. Както въ публикуванитѣ по-рано текстове, въ предаването на застъпницитѣ на стари *рѣ рѣ* нѣма единство. Еровата гласна на мѣста се явява предъ плавната, на мѣста следъ нея. По-внимателно вникване въ примѣритѣ може лесно да ни убеди, че онѣзи случаи, при които еровата гласна предхожда плавната сѣ по-вѣрно отражение на говора на преписвача, докато случаитѣ, при които еровата гласна следва плавната сѣ традиционни графични наследства. При първитѣ случаи еровата гласна безъ ударение е предадена на две мѣста съ *а*, при вторитѣ сѣщото е повторено три пѣти. Привеждамъ по-долу и еднитѣ и другитѣ примѣри.

рѣ: смрътъ 4, недодражаа 4, да се кръсти 6, грамнал 7, разврѣзе 8, кръвъ 14, цръква 15, немръкнѣва 16, прѣво 20, опрѣвой 20, доврѣши 30, сръце 34, фрѣтѣната 35, брѣже 39, обрѣшала, разбрѣкана 48.

ѣр: фѣрлени 10, да пригѣрне 11, даржатѣ 16, сѣрдцето 30, бѣрже 30, дотѣрчѣхѣ 30, прибѣрѣзай 31, фартѣна 33, завѣршѣвашѣ 34, вѣрнешѣ 48.

Тази двойственостъ може да бѣде въ края на краищата и отражение на истинското състояние на нѣщата въ говоритѣ по Разложко.

Въ връзка съ развоя на *лѣ лѣ* въ нашитѣ текстове сѣ отбелязани доста случаи отъ пълна асимилация на плавната съгласна отъ еровата гласна: сѣнцето 9, напѣни 15, да се засѣна 41, сѣзи 44, засатише 44, сѣнцева. Както е известно тази особеностъ е напълно прокарана въ говора. Въ текстоветѣ се сръщатъ отклонения, които очевидно се дължатъ на влияние на литературния езикъ. Изключенията, които изтъква Алексиевъ (ц. с. 101—102), сѣ привнесени въ говора отъ съседнитѣ области. Тѣ сѣ ябука и пух.

Прегласъ на гласни. По отношение на тази основна черта на разложкия говоръ, нашитѣ текстове правятъ доста отклонения, като се придѣржатъ къмъ традицията, не безъ влияние разбира се на литературния езикъ, доколкото той е съществувалъ по време на възникването на нашия паметникъ. Именно примѣритѣ отъ прегласъ на гласнитѣ тукъ сѣ доста оскѣдни. Тѣ сѣ нѣколко въ глаголнитѣ окончания и нѣколко

въ окончанията на притежателнитѣ мѣстоимена, срвн. прегов́аремъ 30, да ходе 30, да трасе 32, моле се 32, туремъ 33, се маче 33, не оставей 41, обыкале 3. л. ед. ч. 41, наше Богъ 6, твое глас 7, мое животь 33, оне 45. Отъ прегласъ въ членната форма на имена отъ стари меки основи имаме следнитѣ примѣри: въ огине 18, рае 48, пате.

Общо може да се каже, че горната особеностъ сближава нашия говоръ съ югоизточнитѣ говори. По всѣка вѣроятностъ онѣзи случаи отъ прегласъ, които откриваме въ горноджумайския говоръ сж възникнали подъ влияние на разложкия говоръ. Така напримѣръ въ горноджумайския говоръ можемъ да имаме форми като коне, дремоне, дожде, парамоне, малечкие, царские. Въ анализа на нѣкои особености на публикуванитѣ по-рано отъ мене разложки текстове азъ обяснихъ, че въпросниятъ прегласъ обхваща *a* следъ меки срички, сръднобългарско *ж* (= 'з) отъ стб. *ж*, 'з отъ *з* следъ меки съгласни. При всички изброени случаи като резултатъ отъ споменатия прегласъ се явява *е*. Алексиевъ твърди, че когато върху така получения резултатъ отъ прегласа падне ударението, гласната има характеръ на широко *е*, т. е. *ѣ*. Въ това твърдение на Алексиева напълно вѣрвамъ. Не можемъ обаче да повѣрваме на твърдението му, че въ края на краищата при всички подобни случаи имаме рефлексъ на *ж*. На подобно твърдение се противопоставя фактътъ, че имаме прегласъ и въ членнитѣ форми на имената отъ *jo*-основи и *i*-основи: царе, рае, пате. Отъ друга страна, ако горното твърдение бѣше вѣрно, непременно бихме очаквали малката носовка да се замѣни навсѣкжде съ *ѣ*, когато е била подъ ударение.

л. За забелязване *е*, че както въ публикуванитѣ по-рано разложки текстове, така и въ тѣзи, които сега се предлагатъ тукъ, не се е прибѣгнало до никакво сръдство да се означа графично особения изговоръ, който има тази гласна въ разложкия говоръ. Въ всѣки случай нашитѣ текстове могатъ да бждатъ полезни въ тоя смисълъ, че ни даватъ доказателство, какъ е билъ схващанъ този вокалъ отъ разложани. Фактътъ, че той се предава съ *е* говори, че за езиковото съзнание на разложани *ѣ* е по-близко до *е*, отколкото до *а*. За забелязване е още фактътъ, че до сега не можаха да бждатъ посочени следи отъ особеното затвърдяване на *л* въ *a* следъ стария палаталъ *ц*. Съ тази своя особеностъ разложкиятъ говоръ се отдѣля отъ всички други заобикалящи го говори.

Редукция на неударено *о*. Както е напълно естествено въ текстове отъ характера на обнародванитѣ тукъ черковни пѣсни, тая особено важна страна въ фонетиката на разложкия говоръ не е прокарана последователно. Примѣ-

ритѣ сж следнитѣ: оуѣсвала си 3 (можемъ да имаме тукъ и смѣсване на предлозитѣ о и у), юнаству 6, кату 8, оупрьвой употребено на една и сѣща страница съ опрьвой 20, напуконъ 20, тѣско 26 покрай по-обикновено токо, дрѣгѣ 41, табѣре 45, дрѣгѣверци 47, гѣ оуѣсди 48. Доста интересенъ е примѣрътъ рѣса 11 в.м. роса. Промѣната на о би свидетелствувала, че думата е имала ударение върху крайната гласна. И действително въ пѣсенъ 48 ни е засвидетелствувана форма роса 48.

tj dj. Споредъ Алексиева въ разложкитѣ селища нѣма еднообразенъ замѣстникъ на *tj*. Изговоръ *шт* дѣли мѣсто съ много по-разпространенъ изговоръ *шч*. Нашитѣ текстове не ни даватъ точни указания за изговора, защото въ тѣхъ се пише *шч*. Такова бѣше положението и въ обнародванитѣ порано разложки текстове. Примѣри: пещъ 10, сѣща се 12, невращай 31, распаждашъ 37, одеднашъ 38, кашата 39, щерка 48.

Известно е, че въ разложкия говоръ има следи отъ чуждо влияние при замѣстницитѣ на *tj*. Така частичата за образуване на бждеще редовно се употребява като *ке*. Така е и въ нашитѣ текстове. Други примѣри вж. у Алексиева (ц. с. 107). Честа е и употребата на форма *кеше* въ нашитѣ текстове. Подобна форма не е отбелязана отъ Алексиева. Нейното сжществуване обаче въ разложкия говоръ е напълно вѣроятно като се има предъ видъ факта, че тя се срѣща по говоритѣ, които го заобикалятъ отъ югъ и северозападъ. Както и въ предишнитѣ разложки текстове, така и въ обнародванитѣ тукъ, допълнителниятъ съюзъ *че* е предаденъ поради престараване като *ке* (вж. МакПр X 3—4, 65). За тая форма Алексиевъ не споменава. Доказателствата обаче за нейното сжществуване сж вѣнъ отъ всѣко съмнение. Тѣ се намиратъ въ източници отъ различно време и отъ различенъ произходъ. Настанили сж се *ки г* въ формитѣ веке и моги. Предполагението, което направихъ относно възникването на разложко *моги* се подкрепя и отъ факта, че въ горноджумайския говоръ имаме форма *мугу* (СбНУ XX 19).

По-дрѣбни фонетични прояви 1. s. Този много обикновенъ африкатъ въ разложкия говоръ (вж. Алексиевъ, ц. с. 108) е отбелязанъ на едно единствено мѣсто *ситъ* 13.

2. Въ връзка съ особения характеръ на съгласна *х* въ разложкия говоръ стои и форма *нехна*. Както е известно въ нѣкои разложки селища (Банско и Якоруда) тая съгласна има крайно палаталенъ характеръ, вследствие на което става възможенъ нейниятъ преходъ въ *й*, срв. дуйне, вайне, сайне (Алексиевъ, ц. с. 109). При това положение обаче възможенъ е и обратенъ процесъ, именно преходъ на *й* въ *х*. Такъвъ процесъ именно се е отразилъ въ горната форма

нехна. Напълно съответни явления се наблюдаватъ въ горноджумайския говоръ: пихне вм. пийне, пийнал (СбНУ XX 23).

3. За възникването на предлозитѣ ках, код, проз, дадохъ обяснение на друго мѣсто (МакПр X 3—4, 69—70).

4. Обикнатия въ разложкия говоръ зевъ откриваме освенъ въ показателното мѣстоиме тоа, още и въ всички глаголни форми за 3. л. мн. ч. на -аа, което окончание е развито отъ по-старо -аѣа.

5. Развой *вѣс* > *вс* > *с* е обикновенъ въ нашия ръкописъ, както свидетелствуватъ примѣритѣ секой 35, секога 37, секаква 38, сичките 39.

6. Срещу формата нахнамъ въ нашия ръкописъ, Алексеевъ сочи нанам (ц. с. 119). Първата форма има своето х подъ влияние на предлози като ках и нах.

7. При тейкю (звателна форма) е станала промѣна на а въ е вследствие на стѣснението, което настава при артикулацията на следващото ѣ. Процесътъ е напълно еднакъвъ съ процеса, който имаме въ чешко пей < пај.

8. Формата земня, която съществува не само въ разложкия говоръ, но и въ много други западни говори, има съответствия и въ съседнитѣ езици — гръцки и албански.

9. Наречието токо е забележително не само съ своето особено значение, което не ми е известно отъ другъ нѣкой български говоръ, но и съ промѣната, която е настанала съ изчезването на л. Въ съседния горноджумайски говоръ имаме същата промѣна, обаче значението на думата е това, което тя има въ по-големата частъ отъ българскитѣ говори.

10. *св* > *сл*: слободни; *мн* > *фн*: фного; *мн* > *вн*: тевница.

11. Асимилация на о имаме въ тава вм. това.

Ударение. Ударение въ нашитѣ текстове се поставя крайно рѣдко, само въ изолирани случаи. Изключение прави само пѣсень 30. Колкото и да е кратка пѣсенята, все пакъ намираме нѣкои интересни посочвания. По отношение на забележителната черта на разложкия говоръ да акцентува двойно нѣкои думи, нашитѣ текстове не ни даватъ нѣкакви особени податки. Ще изтъкна на първо мѣсто, че аористнитѣ форми на глаголитѣ носятъ ударение върху крайната съгласна: запогна́, потапцка́, се надѣлѣ, оуправихъ́, дотжрчехъ́, дотжрчехъ́, показѣ́. Изключение се забелязва въ аористната форма ту́ри ме. Тѣзи данни стоятъ въ пълно съгласие съ свидетелствата на публикуванитѣ по-рано отъ мене черковни пѣсни на разложки говоръ (МакПр X 3—4, 71). Отличени съ своето ударение се явяватъ и заповѣднитѣ форми на глаголитѣ съ предлози, които носятъ ударение върху предлога: на́прави ме, по́кажи ми, на́чи ме, изведи́, до́врѣши, за́губи. Срѣщаме обаче и запо-

вѣдна форма и спáркувай безъ ударение върху предлога. И за разложкия говоръ е характеренъ отметътъ на ударението въ нечленуванитѣ форми на имената отъ *a*- и *o*-основи. Примѣритѣ, които намираме въ пѣсенята сж следнитѣ: мѡлба, зѣмя ноземѣта, дѣшѣта, рѣце — рацѣте, оухо, мѣста. Правятъ впечатление съ своето ударение и притежателнитѣ мѣстоимена: моѡта, твоѡта. Подобни акцентувания на сжщитѣ мѣстоимена се срѣщатъ и въ Дупнишко. Нека отбележимъ и формата кабахатѣте.

Морфологични особености

Имена. Както въ редъ западни говори и въ разложкия говоръ е запазена старинна форма небо. Между по-особенитѣ женски имена заслужаватъ отбелязване воскя 5 и сенкя 48. Тѣ могатъ да служатъ за доказателство, че и на разложкия говоръ не е чужда характерната за нѣкои северо-западни говори особеностъ да се измѣня наставка *-ка* въ *-кя* безъ да се измѣня значението на наставката. Умалителната наставка *-кя* е изглежда чужда на разложкия говоръ. Старитѣ имена на *n*-основи иматъ типичнитѣ за нашитѣ западни и югоизточни говори форми пламено 10, каменъ 22.

Въ множествената форма на имената преобладава завършекъ *-е*. Изглежда, твърдението на Алексиева, че това окончание е характерно само за многосрични имена (ц. с. 111), не е напълно точно. Въ нашитѣ текстове на нѣколко мѣста срѣщаме форма робе. Не е точно и твърдението на Алексиева, че това окончание е свързано съ опредѣлени наставки. Въ нашитѣ текстове намираме примѣри ангеле 16, апостоле 29, кабахатето 30, залѣсето 37 — всички съ наставки, които не се срѣщатъ между изброенитѣ у Алексиева (ц. м.). Ето защо най-добре би било да се изтъкне само, че въпросното окончание може да се яви при всѣко име. Изглежда само имената, окончаващи на *ц* и *с* отбѣгватъ понѣкога това окончание. Въ нашитѣ текстове имаме напр.: три месеци 39, дръгъверци 47, сиромасите 47 — но душмането 5, хрѣстѣането 6, табѣре 48.

Членъ. Всички особености на разложкия говоръ въ връзка съ употрѣбата на членната форма сж отразени и въ нашитѣ текстове. На мѣста тукъ се забелязва влияние на формирация се по това време български книжовенъ езикъ. Всички ония думи, които носятъ народенъ отпечатъкъ, иматъ членна форма *-о*: живото 3, гробо 4, гласо 7, кабахато 8, душманлъку 8, грехо 9, мирлъку, ангело 28, празнико 28, попо 30, душманино 30, сыно 32, свето 37, плодо 39, младенце 39, човеко 47, параклисо 47, оумо 47, дѣаволо 48. При наставка *-тел* е от

белязана мекостъ: создателю 11, благодѣтелю 33. Тая мекостъ, по всичко личи, е намѣрила мѣсто тукъ по подражание и е чужда на говора, както се вижда и отъ примѣритѣ спасителю 37, исцелителю 37. Членни форми при имена отъ старитѣ меки основи имаме въ пате, рае, огине 18, царе 47. Въ тѣзи форми, както е известно, виждаме най-доброто доказателство, че членната форма -о въ разложкия говоръ е привнесена отъ вѣнъ. Въ пълно съгласие съ особеноститѣ на говора и въ нашитѣ текстове нигде не се срѣща членна форма -о при прилагателнитѣ. При голѣмия брой множествени форми, окончаващи на -е, не бива да ни се вижда чудна употрѣбата на членъ -то за множествено число. Той може да бжде прикаченъ, както това става и въ други западни и източни говори, и къмъ имена, чиято множествена форма нѣма нищо общо съ старитѣ събирателни имена, напр. дервето 37.

Глаголъ. Както е напълно естествено въ нашитѣ текстове намираме примѣри отъ глаголни форми за 1. л. ед. ч. съ прегласена гласна въ завършека — една отъ най-отличителнитѣ особености на разложкия говоръ, срвн. седе 30, трасе 32, моле се 32, се маче 33; изключение ни е засвидетелствувано въ лежа вѣроятно поради книжовно влияние. Формата река е редовна въ този си видъ въ говора. Въ окончанията на глаголитѣ промѣни внася и прегласътъ на 'а. Примѣритѣ въ нашитѣ текстове сж следнитѣ: туремъ 33, преговаремъ 30, направешъ 38, обыкале (3. л. ед. ч.) 41, оставей 41, препаше (3. л. ед. ч.) 57.

Въ първо лице мн. ч. редовниятъ завършекъ е -ме. Малкото изключения въ текстоветѣ сж резултатъ отъ книжовно влияние. Въ 3. л. ед. ч. срѣщаме типичното разложко окончание безъ съгласна на края и съ удвоена или удължена крайна гласна: почитаа 1, се закопѣваа 30, оскорбаа 32, тѣраа 32, славаа 35, спѣщаа 41, викаа 42, верѣваа 48, плачаа 48, дотърчѣваа. Трѣбва да се подчертае при формитѣ съ -аа за 3. л. мн. ч., че разложкиятъ говоръ търпи зева въ противоположность на нѣкои други западни говори, които показватъ окончание -аѣа. Такива говори имаме въ Кюстендилско. Че окончанието на глаголитѣ отъ мекитѣ основи за 3. л. мн. ч. въ разложкия говоръ нѣкога е било -ет, за това имаме неопровержими доказателства. Срѣдната фаза отъ това положение къмъ окончание -аа ни е засвидетелствувана и въ нашитѣ текстове въ формата чинеа 30, пееа 43, славеа 43. Поради ограниченитѣ размѣри на нашитѣ текстове не сж ни засвидетелствувани форми отъ миналитѣ времена на глаголитѣ, за да можемъ да направимъ нѣкои заключения върху тѣхъ. Любопитна се явява аористната форма спасохме. Появила се е тя поради сжшитѣ причини, които въ западнитѣ говори измѣнятъ аористната форма видѣх въ видоx.

Въ формитѣ на помощния глаголѣ ще отбележимъ императива биди, който е характеренъ за много западни говори. Най-интересни обаче сж остатъцитѣ отъ старата аористна форма быхъ напр. въ израза ка бы така 39. Попадаме следователно на още едно доказателство изъ новобългарския езикъ, че сжществуватъ следи отъ тоя аористъ въ самостоятелна употреба, а не само като помощна форма за образуване условно наклонение (вж. моята статия „За нѣкои отъ формитѣ на новобългарския помощенъ глаголѣ съмъ“ ГодСоф Ун, т. XXXII, клонъ ист.-фил.).

Многократни форми. Вънѣ отъ случаитѣ, които сж напълно обикновени и въ други български говори, тукъ ще изтъкнемъ ония много чести случаи, когато многократната форма на глагола е образувана съ помощта на наставка -ува. Съ тая си особеностъ разложкиятъ говоръ се свързва еднакво здраво както съ западнитѣ, така и съ югоизточнитѣ говори. По всѣка вѣроятностъ на влияние на последнитѣ се дължи и възникването на формата спасовашъ 47. Примѣри: предсказъвалъ 2, доказъваше 7, требъва 8, надминъва 8, заминъваа 13, заповедъва 16, радъвай се 28, издиръвай 30, испаркъвай 30, закопъваа 30, загинъваме 31, разказъваме 31, непохарчъва 33, завършъвашъ 34, дочъвваме 35, се не променъва 38, здравъва 39, поверъвала 39, излекъвъвашъ 43, исповедъваме 44, истребъвашъ 44, дотърчъваа 44, оутѣшъвашъ 47, видъваме 48, погледнъва 48, веръваа 48.

Въ публикуванитѣ по-рано отъ мене разложки черковни текстове случаитѣ съ наставка -ова бѣха по-многобройни. Споредъ Алексиева въ разложкия говоръ днесъ е характерна само наставка -ува. Накставка -(ѣ)ава за образуване на многократни форми откриване само въ очистава 1 и заспава 4. Тѣй като по-голѣмата частъ отъ глаголитѣ въ разложкия говоръ има гореозначения видъ, очевидно тукъ ще преобладаватъ глаголитѣ отъ третия новобългарски класъ. Заслужаватъ отбелязване и многократнитѣ форми не излази 22, излазаа 25, които се противопоставятъ на по-новитѣ източнобългарски форми излизатъ и т. н., вторично образувани по и-итератива.

Страдателно наклонение. Споредъ свидетелствата на нашитѣ текстове въ разложкия говоръ при изразяване на страдателно наклонение се предпочитатъ конструкции съ сегашната форма на глаголитѣ и възвратното мѣстоимени се: защото се прослави 5, роди се ѿ мома, и иде да се кръсти 5; който се си родилъ 18; който се е родилъ опрѣвой 29; роди се на земята като човѣкъ 26; които се закопъваа въ гробъ 30; се предаде 22: които се е родилъ ѿ тебе 45; като трева

се окоси 48; когато дойде душата да се грабне 48; ще се осъди 48. Като че ли по изключение намираме и: фжрлени быдоха 19; маченъ быде 26.

Нереално бждеше. То се образува по същия начинъ както и въ югоизточнитѣ говори, именно съ съкратената инфинитивна форма и минало несвършено време на помощния глаголъ *хотѣти*: кеше приеме 11, кеше ны кортолисѣва 31, кеше ни чува 31. Подобни конструкции не сж отбелязани у Алексиева.

Синтакса. 1. Забележителна се явява употребата на пълнитѣ форми на личнитѣ мѣстоимена безъ предлогъ. Напр.: *рукна тебе* 17, *моле се тебе* 32, *помогни мене* 33, *тебе се моле* 37, *прибжрзай да помогнешъ намъ* 38, и се *нахождай за секаква работа намъ* 38, тебе се *молиме* 46, *отвори намъ* 46. При конструкции съ винителенъ падежъ липсватъ обичайнитѣ въ български езикъ втори винителни форми, изразявани чрезъ краткитѣ мѣстоименни форми, срвн. като *имаме тебе* 37, *тебе знамъ за настойница* 37, *придобихме тебе като каля* 37, да *кортолиса* и *мене* 37, *исповедѣваме тебе* 44, *просвети насъ*, *одостой насъ* 47. Тѣзи случаи не сж изолирани само въ нашия говоръ, а се срѣщатъ на много мѣста въ западнитѣ говори. Много характерни въ това отношение сж даннитѣ изъ говора на с. Бобошево (СБНУ 42, стр. 13).

2. Положителна следа отъ старъ падежъ имаме въ конструкцията *напжни веселба моето сръдце* 36. Тая особеностъ разложкиятъ говоръ сподѣля съ югоизточнитѣ говори. Забележително е, че тя се срѣща и въ западнитѣ говори, напр. въ каменишкия говоръ: *пуна соба зайци* 417.

3. Както въ публикуванитѣ по-рано текстове, и въ изнасянитѣ тукъ се забелязва занемара на дателната форма отъ възвратното мѣстоиме и замѣстването му съ лично при изречения, въ които субектътъ е притежателъ на предмета или лицето, изразени въ изречението като допълнение на предиката, срв. съ *твоите молитви чѣвашъ ѿ смрътъ дѣшите наши* 3; *който съ твожта дѣма си запрелъ джждовните облацы* 1, и *сосъ неговото страданіе облачи смрътните човеци* 26. Както е известно това е особеностъ на нашитѣ западни говори, която иде да замѣсти старо положение, характерно нѣкога за всички славянски езици. Нейната поява не бива да се отдава на фактори, които сж изключително български, както прави това Цв. Тодоровъ въ изследването си „Северозападнитѣ български говори“ 298. Предположенията на този авторъ на посоченото мѣсто сж лишени отъ всѣка вѣроятностъ. Както изтъкнахъ и на друго мѣсто (МакПр X 3—4, 72) явлението е характерно и за полския езикъ.

4. При отрицателни изречения и при миналитѣ сложни времена на възвратнитѣ или медиални глаголи, възвратното мѣстоиме почти редовно не стои въ непосредствена бизость съ глагола, както е редно въ български езикъ. Примѣри: който се си родилъ 18, защото се сжмъ надалъ на тебе 30, който се не похарчѣва 33, се не променѣва 38, като се не сещаме никаковъ отговоръ да дадемъ 46.

5. Въ съгласие съ нѣкои югоизточни говори и въ нашитѣ текстове предлогъ изъ е употребенъ за посочване на мѣсто-нахождение (на старобългарски *о* или *об*, на новобългарски обикновено *отъ*): водата се счести и издвете страни 13.

6. Личното притежание вмѣсто съ притежателно мѣстоиме често е изразено съ лично мѣстоиме и предлогъ на: не испаркѣвай кабахатѣте на мене твоѣ робъ 30; приими молебното виканіе на насъ грѣшните 38; приими моленіето на мене твоѣ робъ 41; исцели снажните слаботи и дѣшевните болести на насъ, които дохождаме сосъ любовь кодъ твоѣ покровъ 42.

Словообразуване. Въ нашитѣ текстове сж въ употребѣ следнитѣ наставки:

1. При женски имена. *-кя* не съ умалително значение: воскя 5, сенкя; *-иня*: пустинята 7, робыня 39; *-ота*: гнасота 42, темнотата; *-ина*: свѣтлината 9, добрина 15, истина 30, правина 30, дибочината 31 тишината 32, добрините 33; *-итва*: молитвата 30; *-ва*: направа 30; *-ачка*: чѣвачка 37; *-ещина*: смѣтещина 33; *-ика*: боликата 33; *-ба*: веселба 27, молба 41; *-тия* отъ чуждъ произходъ: слаботиата 36; *-ица*: зорница 9, богородица 28, настойница 37, покровителница, хранителница 44; *-ост*: милость, пакость, болестъ 33, противности 35, радость 36, негнилость 42.

2. При мъжки имена. *-тел*: создателю 11, спасителъ 32, благодѣтелю 33, оуправителя 35, исцелителъ 37; *-ок*: цавток 48; *-ач*: чѣвачъ 33, кортолисчвачъ 35; *-ар*: господаръ 27; *-ник*: празникъ 27, началникъ 33, скрїовникъ; *-нин*: пехливанинъ 29.

3. При имена отъ срѣденъ родъ. *-ство*: юнаству 6, тайнство 11; *-ило*: кандило 9, редило 26, сечило 48; *-ло*: пекло 25; *-ище*: гробищата 28, застатище 34, ветрища 47; *-не*, по-често въ книжовна форма *-нїе*, нѣщо много естествено въ ръкопись съ черковно съдържание: привиждането 34, оучѣване 35, кортолисчване 36, гренето 36, здравчането 39, но очищеніе 8, благодарение 9, виканіе.

Заслужава да се отбележи, че станалиятъ силно продуктивенъ въ българския езикъ турски суфиксъ *-лък* може да бжде прикаченъ и къмъ име отъ славянски произходъ,

мирлжко 16. Забележителенъ се явява и композитумътъ негнилостъта 42, който по всѣка вѣроятностъ е изкуствено образуване, чуждо на народния езикъ. Наставките при притежателните прилагателни сж обичайните въ българския езикъ, срвн. и като токо чѣ елисавета здравѣването марїино 29; ѿ ангеловото благовѣщеніе 44.

Речникъ

аберѣѣа с. м. — втори аберѣѣа на христовото дохождане 1. айdate (запов. фор. 2. л. мн. ч.) — Люде айdate да се развеселиме 21.

алисъ (отъ турско халисъ) — наше животъ е алисъ като цавток.

баржше (членувано, т. баръш) — баржше дето направешъ моги бога и моги людето се не променѣва 38.

басканлжкъ — и ни кортолисай ѿ басканлжкъ 47.

болика — излекѣвай боликата на дѣшата ми 38.

болни ветрища — и ни кортолисай ѿ болни ветрища (хѣлера) 47.

брѣка (споредъ Алексиева МакПр. VI 3, 116 „пжпка на тѣлото“) — и ни кортолисай ѿ смертоносна брѣка 47.

веке — и не ще се видѣваме веке 48.

внѣтре — дѣшата ми премѣра внѣтре въ мене 30.

возглаве — помогни мене, който лежа на тежко възглаве 35.

вѣскаѣта — хвалете небеснѣа царъ, комѣто пее вѣскаѣта ангелска 43.

вращам — не вращай насъ твоите робе праздни 31.

господова — пасха ѣе господова 21.

дѣртъ — моле ти се, да раскарашъ, дѣшевната смѣтѣщина и фартѣната на моя дѣртъ 33.

дибочина — да ѣ се помолимъ сосъ покаяніе изъ дибочината дѣшевна 31.

днеска — днеска быде спасеніе на людѣето 23.

дно — некое време сжнцето огрело на морското дно 13.

достове — всички родове и достове който ме милѣвате 37.

дѣеше — роснѣа ветеръ който дѣеше 10.

дѣшмане — оудави въ него дѣшмането 5.

дюменѣа — която си родила Гда оуправителя (дюменѣа) 35.

залѣсето — раскарѣвашъ залѣсето ѿ напастите 37.

заомѣшамъ — за да не заомѣшамъ на онѣа людѣе който се закопѣваа въ гробъ 30.

запогнѣа (аористна форма) — дѣшмѣнино запогнѣа дѣшѣта ми 30.

засатище — която си изворъ на привиждането, и засатище на людето 34.

засжтаме — ние придобихме тебе като каля за да се засжтаме 37.

здравсвамъ — влезе въ кашата Захарѣва, и здравсва Елисавета 39.

здравсване — и като токо чѣ елисавета здравсването марѣино 39.

зорница — зорницата на сжнцето 9.

испáрксвай (заповѣдна форма) — и не издѣрсвай (испáрксвай) кабахатѣто на мѣне твоѣ рѣбъ 30.

кабахатъ — дойде да разврѣзе кабахато на прѣвозданный адамъ 8.

каля — като кодъ каля, дето се не разбива 33.

камень — неплоденъ камень 22.

караула — нека стои сосъ насъ на божествената караула 23.

кахъ (къмъ) — богъ не преведе отъ смрътъта кахъ живото 21.

кодъ (при) — защото кодъ тебе дотжрчѣхъ 30.

кортолиссвамъ — кортолисува людето ѿ грехо 9.

кортолиссвачъ — която си родила милостивѣа богъ, и кортолиссвачъ на сичките 35.

липца (аористна форма) — защото тоа мртовецъ липца като димъ 48.

маразе — помогни мене, който се маче ѿ лоши маразе 33.

моги (между) — моги бога и моги людето 38.

мокаетъ — стани мокаетъ ты да оумолишь бога 38.

мирлжк — който заповѣдсва на мирлжко 16.

момство — когато си родила оучсвала си момството.

мрътовецъ — сега да земеме юрнекъ ѿ тоа мрътовецъ сички за смрътнѣа часъ 48.

навѣде — дѣбриа твоѣ дѣхъ нека ме навѣде на прѣва зѣмя 30.

навредени — помагашъ почтенна бѣце на навредените 48; моята снага, която ѣе навредена зле 33.

надамъ се — защото се сжмъ надѣлъ на тебе 30.

наданѣ — наданѣ си на ѣтчанните 47.

наксѣпъ — тамъ царъ, и гѣдаръ... се наксѣпъ стоя 48.

направа — пошчѣвамъ се въ направата на твоите раце 30.

напраени — сичките сме напраени ѿ твоите раце 46.

напрасна — и ни кортолисай ѿ напрасна смъртъ 47.

напрати (запов. фор. 2. л. ед. ч.) — напрати много добрини на сичките люде 33.

напуконъ — който напуконъ се е родилъ прѣво ѿ прѣчиста майка 20.

натапцкѣ (аористна форма) — натапцкѣ въ земята живото ми 30.

- нахнамъ (насамъ) — и ето ѿ се нахнамъ ке се славаа
сичките люде 39.
- негнилость — изворъ на негниlostъта 42.
- неповреден — оучува неповредени благочестивите
момчета 10.
- нехна (нейна) — ѿ пречистата нехна оутроба 4.
- обыдешъ — излекъвай слаботѣта на моята дѣша, като я
обыдешъ 36.
- облачишъ — гладните хранишъ, облачишъ голите 47.
- обръжала — ти, която си обръжала секоя сѣза 44.
- огинь — фжлени быдоха въ силенъ огинь 19.
- одеръ — сега лежа боленъ на одеръ 37.
- омоли (запов. фор. 2. л. ед. ч.) — омоли милостивѣа Богъ,
когого си родила 42.
- омясъ — най напредъ направиль пръвѣж човѣкъ по негова
прилика и омясъ 48.
- опрьвой — секое мжшко дете което се ражда оупрьвой,
е даръ на бога, за това славиме сына божѣа който се
е родиль опрьвой отъ безначаленъ отецъ 20.
- ѿимашъ — наданъ си на ѿтчаѣните ѿимашъ сиромасите,
и оутѣшъвашъ дертовните люде 47.
- пекло — каквото е кортолисалъ ѿ пеклото людето 37.
- пещъ — като бежа фжлени во огнената пещъ 10.
- пламен — като се прохладѣа въ пламено съ благода-
ренѣе пееха 10.
- пламен — като се прохладѣа въ пламено съ благода-
ренѣе пееха 10.
- поврежденѣ — да кортолиса и мене ѿ поврежде-
нѣето на видимите и на невидимите дѣшмане 37.
- покровъ — тебе тѣремъ чѣвачъ и покровъ на мое жи-
вотъ 33.
- порой — и ни кортолисай ѿ наводненѣе (порой, сель) 48.
- потапцка (аористна форма) — сосъ неговата смрътъ по-
тапцка смрътъта 28.
- правина — послѣшай ме споредъ твоѣта правина 30.
- предстоявала — ако не беше предстоявала да се
молишъ на бога за насъ 31.
- преговаремъ — преговаремъ сичките свой работи 30.
- прейде — на сѣдъ не ке дойде, еми ке прейде ѿ смрътъта
на живото 48.
- прибързай — прибързай та ны кортолисай 34.
- привиждане — която си изворъ на привиждането 34.
- притарчимъ — айда те да притарчимъ сега кодъ ста
Бѣца 31.
- прозь — като си заминалъ прозь святѣа санджкъ 15.
- пръвозданый — кабахато на пръвозданый адамъ 7.
- разврѣзе — дойде да разврѣзе кабахато 8.

- разаждай се — не разаждай се на насъ "яко много 46.
 редило — сосъ неговото страданіе облачи смъртните човеци
 въ редилото на безсмертіето 26.
 риджаџика — ти си риджаџика на христіането 12.
 рови — каля дето се не рови 44.
 рукам — рукна яко и рече 39.
 сайгѣа — на еднаква сайгѣа ке са 48.
 самоволно — който се предаде самоволно на смъртъ 37.
 себепъ — която си себепъ на добрините 33.
 селеметъ — котъ тебе дотжрчѣвамъ да трасе селеметъ 33.
 сель — и ни кортолисай ѿ наводненіе (порой, сель) 47.
 сенкя — сичката сладость "е разбрѣкана сосъ дертъ и се
 променѣва като сенкя 48.
 сечило — и ни кортолисай ѿ сечило 47.
 скеле — ты биди скеле и хранителница на людето 44.
 скриовникъ — ты си показаль твоѣта майка скриов-
 никъ на спасеніето 42.
 слаботѣа — излекѣвай слаботѣата на моята дѣша 36.
 слазене — слазенето на Божія Ангелъ 10.
 слободни — кой кеше ны чѣва досега слободни 31.
 смишлевамъ — не разаждай се на насъ "яко много, нито
 смишлевай нашите грехове 46.
 смѣтено — сждцѣто ми е смѣтено 30.
 смѣтещина — моле ти се, да раскарашъ дѣшевната смѣте-
 щина 33.
 снажни (тѣлесни) — исцели снажните слаботѣи и дѣшев-
 ните болести 42.
 счести (аор. 3 л. ед. ч.) — водата се счести и издвете
 страни 13.
 табѣре — сички табѣре ангелски.
 татѣ — татѣ помилѣй мя Б"же 31.
 тейкю (зват. пад.) — "останете со здраве премилный тейкю и
 майко 48.
 темелъ — темелъ на пророците 1.
 токо (само) — дето си токо ти божіа майка 32.
 трасе (1 л. ед. ч.) — котъ тебе дотжрчѣвамъ да трасе се-
 леметъ 32.
 оумерѣшъ — като си поискаль да оумерѣшъ нашето спа-
 сеніе 42.
 оумутъ — която "е здравъ оумутъ въ предстоѣніето 4.
 оуправѣхъ (аор. 1. л. ед. ч.) — защо то кахъ тѣбе оупра-
 вѣхъ дѣшата си 30.
 оутрепа (аор. 3. л. ед. ч.) — кату оутрепа душманлжку
 дарува таковъ миръ 8.
 фартѣна — моле ти се, да раскарашъ дѣшевната смѣтещина
 и фартѣната на моя дертъ 33; ты направи да оутахне
 и фрѣтѣната на моите грехове 35.

фѣстрина — направи ме да чѣя фѣстрина рано твоѣта
милость 30.

чефѣсте — така дѣмаше Исусъ на чефѣстето 48.

чина (гл. 1. л. ед. ч. сег. в.) — наѣчи ме да чѣна твоѣта
воля 30.

чѣвамъ (пазя) — съ твоите молитви чувашъ ѿ смръть
дѣшите наши 3.

чѣвачка — тебе знамъ за настойница на живото ми, и за
ягка чѣвачка 37.

чѣвачъ — тебе тѣремъ чѣвачъ и покровъ на мое живото 33.

юнаствъ — който е силенъ на юнаствъ 33.

юрнекъ — нѣе христѣането гледаме юрнекъ въ старѣа
законъ 20.

ѡко — защото се прослави ѡко много 13.

ѡнганъ — и ни кортолисай ѿ ѡнганъ 48.

* * *

1. Тропаръ свѣтаго пророка Илїа. Гл. ѡ:

Славнїа пророкъ илїа, който былъ ангелъ со снага те-
мель на пророците, вторїи аберцїа на христовото дохождане,
който ѿ небото ѣе пратилъ благодадь на слїка да лекѣва
болести и да очистава прокажени. затава и дава исцѣленїе на
онїя люде които го почитаа.

2. Кондакъ Гл. б:

О Славнїи Илїе! който си предвиделъ и си предска-
звалъ чѣдните работїи божїи, който съ твоѣта дѣма си за-
прелъ джждовните облацы, моли се за насъ на бога дето ѣе
токо той милостивъ.

3. Тропаръ на оуспенїе богородицы:

Гласъ ѡ:

О Бѣе! когато си родила оучѣвала си момството, когато
си оумрела не си оставила тоя свѣтъ, преместила се си кахъ
живото ти която си майка, на живото и съ твоите молитви
чѣвашъ ѿ смръть дѣшите наши.

4. Кондакъ Гл: в:

Гробо и смрътьта недодражаа свѣта Бѣца! която не за-
спава отъ молитви, и която ѣе здравъ оумуть въ предстоѣнїето,
защото богъ който се роди ѿ пречистата нехна оутроба, пре-
местї а кахъ живото, като майка на живото.

5. Катаваси на богоѡвленіе Гла. ѡ:

Пѣснь ѡ.

Гдѣ! който ѡе силенъ на воскъ! откриль е дното морско, и по сѣхо прекарá своите люде, и оудаѡи въ него дѣшмането, защото се прослави.

6. Пѣснь ѡ:

Гдѣ! който дава юнаству на царовето, и който въздига властѣта на помазаниците свой, роди се ѡ мома, и ѡиде да се кръсти; Нѣе хрѣстіането да рѣкнемъ нему: нема свѣтъ като наше Богъ...

7. Пѣснь ѡ:

Гдѣ чѣххъ твое Гласъ, когото си издалъ гласо на оно-гова който рѣка въ пустинѣта, защото си грамналъ надъ фного води, когато доказуваше ѡ небото за твоѡ сынъ, сичкѣй гласъ быде на слезлѣа дѣхъ, и рѣкна: ти си Хрѣстосъ, божѣя мудрость и сыла.

8. Пѣснь ѡ:

Гисѣсъ! който дава живото дойде да разврѣзе кабахато на прѣвозданный адамъ, и като му не требува ѡчищеніе като на Богъ, очисти грѣшнѣя човекъ въ Јорданъ, въ който кату оутрепа душманлжку: дарува таковъ миръ, който надминува секой оумъ.

9. Пѣснь ѡ:

Гласо на думата! Кандилото на свѣтлината, зорницата на сжнцето, Јоанъ предтеча ѡе рѣкалъ сичките люде въ пустинѣта покаяте се, и се очистете понапреди: зацо ѡето Хрѣстосъ стой предъ васъ който кортолисува людето ѡ грехо!

10. Пѣснь ѡ:

Роснѣа ветеръ който дѣеше! и слазенето на Божѣя Ангелъ оучува неповредени благочестивите момчета, като беѡа фжрлени во огнената пещъ, затава като се прохладѡахъ въ пламено съ благодареніе пееѡа: Прехвалный Гдѣ, и боже на нашите Бащи ти си благословенъ.

11. Пѣснь ѡ:

Вавилонската пещъ която испѣсти рѣса показѡа големо тайнство. Зацо Јорданъ кеше приеме во водата си мисленѣа огнь, и да прижрне со снага создателю да се крыцава, когото благославаа людето и го хвалаа.

12. Пѣснь ѡ:

О Бѣце! никой ѡзыкъ не чухме да те хвали каквото прилеѡа, и човешки и ангелски оумъ не сеѡа се какво да те

хвали. Ама ты като си добра прѣими верата, защото знаешъ нашата Божествена милость коѣто ѣмаме на тебе. защото ти си риджачика на христѣането и тебе славиме.

13. Катавасіи всрѣтеніе:

Пѣснь ѧ:

Некое време сжнцето огрело на морското дно като на сѣха земя: защото водата се счести и издвете страни и падна като ситъ, когато людето заминѣваа пешаци презъ морето и пееха богоѣгодно; да пееме на Господа защото се прослави ѡко много.

14. Пѣснь Ѧ:

Господи ти който си чѣваль на оныя който се надаа на тебе оучѣвай людето който си придобилъ съ честната твоя кръвъ.

15. Пѣснь Ѧ:

О Христе твоята добрина е покрила небото защо ти като си заминалъ прозъ святѣя санджкъ, сирѣчь прозъ твоѣта чиста майка показаль се си въ славната цркъва твоя да те носаа се на раце като дете и се напжни сичко сосъ твоята похвала.

16. Пѣснь Ѧ:

Пророкъ Исаѣа като виде бога лично ке седи на високъ престолъ и ке го даржатъ на главите си свѣтоносни ангеле, рѣкаше, о! окаянный ѣзъ: защото видѣхъ понапреди бога който ке се роди, който е светлинж дето не мрѣкнѣва, който заповѣдѣва на мирѣко.

17. Пѣснь Ѧ:

О! Христе старецъ сѣмеонъ като виде спасеніето което ѣе дошло ѡ бога на людето, рѣкна тебе ти си богъ мой.

18. Пѣснь Ѧ:

О! Божѣи сыне нѣе пѣеме сосъ благоговѣніе тебе, който си прохладилъ въ огине момчетата, който славеха тебе и който се си родилъ отъ чиста мома, благословенъ си ти боже на нашите бащи.

19. Пѣснь Ѧ:

Момчета който почитаха бога фжрлени быдоха въ силенъ огинъ, и като и не повреди пламено пееха божественна песнь: сички созданія божѣи благославяйте Господа и го хвалете секога.

20. Пѣснь Ѧ:

Нѣе христѣането гледаме юрнекъ въ старѣа законъ, секое мжжко дете което се ражда оупрѣвой, ѣе даръ на бога, за

тава славиме сына божїа който се "е родилъ опрьвой отъ безначаленъ отецъ, и който напуконъ се е родилъ прьво ѿ пречиста майка като човекъ.

21. Катавасїи на воскресенїе Гла. ѿ:

Люде айда те да се развеселиме, защото "е день на воскресенїето, пасха "е господова пасха: защото Христосъ богъ не преведе отъ смрътѣта кахъ живото, и ѿ земята кахъ небото, които му пѣме побѣдителна пѣснь.

22. Пѣснь ѿ: Гла. ѿ:

Братя! елате да пїемъ ново питїе, което неизлази чѣдно ѿ неплоденъ каменъ, но да пїеме ѿ живїа изворъ който "е испостилъ Христосъ ѿ гробо си, на когото се надаме.

23. Пѣснь ѿ:

Боготлагодїевїи аввакѣмъ пророкъ нека стої сосъ насъ на божествената караула и нека ни покаже свѣтлїа ангелъ който дѣма ачикъ, днеска быде спасенїе на людїето, защото оживе христосъ, като всеилень.

24. Пѣснь ѿ:

Да подраниме яко рано, и да принесемъ песень на господа на место миръ, и ке видимъ Христа праведното слънце, който огрева животъ на сичките люде.

25. Пѣснь ѿ:

О Христе боже! ты си слезалъ въ пеклото и си строшилъ вечните сѣрмета, който са чѣвали апсѣвето да не излазаа, и си оживелъ на трите дни, и си станалъ ѿ гробо като ѿиана пророкъ ѿ кита.

26. Пѣснь ѿ:

Богъ на нашите бащи дете е тѣко той благословенъ и прославенъ който "е кортолисалъ момчетата ѿ распалената пещъ, роди се на земята като човѣкъ, маченъ быде като смъртенъ, и сосъ неговото страданїе облачи смъртните човеци въ редилото на безсмертїето.

27. Пѣснь ѿ:

Тоа день е славенъ и святъ, най пръвъ царъ и господаръ на недѣлите, празникъ на праздниците, и веселба "е на веселбите въ които славиме Христа до вѣка.

28. Пѣснь ѿ:

Ангело дѣмаше на света богородица! Чиста моме радѣвай се, и па ке ти река радѣвай се зацо твое сынъ оживе и стана на трите дни ѿ гробо, и бумрелите вдигна, люде веселете се.

Прославете се сега христѣане! които сте нови люде: защото славата божѣа на васъ изгре, пей сега и весели се Црѣкво божѣа, а ти чиста богородице се радѣвай, защото оживе и стана твое сынъ.

Слава, Гласъ ѣ:

О Братя! днеска е день на воскресеніето, и да се развеселимъ сосъ празднико, и да се пригърнемъ единъ сосъ дрѣгъ, и да опростиме на нашите дѣшмане заради воскресеніето, и така да рѣкнемъ, Христосъ оживе, и стана ѿ гробо, сосъ неговата смръть потапцка смрътьта, и дарува животъ на онѣа люде които беха въ гробищата.

29. Кондакъ Гла.

О Христе Боже! който не ѡмирашъ, ако ке и да си былъ закопанъ въ гробъ, ама си растѣрилъ силата на пеклото, и си оживелъ като пехливанинъ и си рекалъ на мироносиците жены радѣвайте се, и на твоите апостоле си дарѣвалъ миръ, и на грешните човеци давашъ прощка.

30. Молебный канонъ на свѣта Бѣца или параклисъ като благослови попо чатиме тоа псаломъ.

Гди, чѣй молѣвката ми, дай оѣхо на моѣта молба споредъ твоѣта истина, послѣшай ме споредъ твоѣта правина, и не издѣрѣвай [испѣркѣвай] кабахатѣто на мене твоѣа рѣбъ: защото неке се оправда предъ тебе нѣкой живъ човѣкъ. защото дѣшманино запогнѣ дѣшѣта ми натапцка въ земята живѣто ми тѣри ме да седе въ тѣмни мѣста, като онѣа люде които са ѡдавна ѡумрѣли. затовѣ дѣшѣта ми премѣра внѣтре въ мене, сѣрдцѣто ми е смѣтено. сѣщамъ се за некогѣшните дни; преговарѣмъ сѣчките твоѣ работи; пошѣвамъ се въ направата на твоите раце. Кахъ тебе простирамъ рацѣте си; дѣшѣта ми жадева за тебе като безвѣдна и изгорѣла земя. Гди послѣшай ме бжрже, защото ми излѣзи дѣшѣта; не скрѣвай лицѣто си ѿ мене, за да не заомѣшамъ на онѣа люде които се закопѣваа въ гробъ. Направиме да чѣя фѣстрина рѣно твоѣта милость; защото сѣ сжмъ надѣлъ на тебе. Покажи ми пѣте по който трѣбѣва да хѣде: защото кахъ тебе ѡуправихъ дѣшѣта си. Гди! кортолисай ме ѿ дѣшмането ми: защото кодъ тебе дотжрѣхъ, нѣшчи ме да чѣна твоѣта воля: защото ти си Богъ мой. Дѣбѣра твоѣ дѣхъ нека ме навѣде на права земя. Гди! заради твоѣта правина изведи дѣшѣта ми ѿ нѣждите. И заради твоѣта милость дѣврьши моѣте дѣшмѣне и загѣби сѣчките които чѣнеа пакость на дѣшѣта ми: защото я съмъ твоѣ рѣбъ. Гди послѣшай ме споредъ твоѣта правина, и не испѣркѣвай кабахатѣте на мене твоѣа рѣбъ. дѣбѣра твоѣ дѣхъ нека ме навѣде на

права зѣмя. Слава и нынѣ аллилуѣа. Бѣгъ Гдѣ се показá намъ: Благословенъ е онѣ, който иде во името Гдѣво.

31. Тропаръ Гласъ д:

О братя хрѣтиане! ные който сме согрешили и който сме оскорбени айда те да притарчимъ сега кодъ ста Бѣца сосъ все сжрдце, и да и оучинимъ метаніе, и да и се помолимъ сосъ покаяніе изъ дибочината дѣшевна, и да речемъ Гдѣрко омило-серди се за насъ та ни помогни. Прибжрзай защото загинѣ-ваме ѿ многото грехове: не вращай насъ твоите робе праздни: защото токо на тебе се надаме.

Слава и нынѣ:

О Бѣце! ные недостойните секога ке расказѣваме твоите чѣдеса. защото ти ако не беше предстоявала да се молишъ на бога за насъ, кой кеше ны кортолисѣва ѿ толкова нѣжды? и кой кеше ны чѣва досега слободни? Гдѣрко! не ке се ѿтре-чемъ ѿ тебе: защото ти чѣвашъ секога насъ твоите робе ѿ секакви злины.

Татѣ помилѣй мя Бже.

32. Канонъ на ста Бѣца:

Пѣснь а Гласъ ѣ:

Прѣстая Бѣце моли се на бога за насъ. О майко на сыно Божіи и моме, като ме са наобиколили много нѣжди, котъ тебе дотжрчѣвамъ да трасе селеметъ: затова ме кортолисай ѿ тежките и ѿ лошите бѣди.

Различни страсти ме смѣщаватъ, за да оскорбаа дѣшата ми и да мѣ тѣраа въ отчаяніе: ама ты пречиста моме! омири ги сосъ тишината на твоя сынъ и богъ.

Слава:

О моме Бѣце! моле се тебе която си родила наше спа-ситель и богъ, да ме кортолисаши ѿ нѣждите: защото сега дотжрчѣвамъ кодъ тебе и си простирамъ кахъ тебе и дѣшата и мисалтта.

И нынѣ:

О пречистая, дето си токо ти божіа майка! посѣти ме сосъ божественна сила, и се погрижи за мене който боледѣ-вамъ и сосъ снагата и сосъ дѣшата, като милостива майка на милостива богъ.

33. Пѣснь г:

О Бѣце моме! тебе тѣремъ чѣвачъ и покровъ на мое жи-вотъ, ты ме оправи кахъ твоего скеле, която си себепъ на добриныте и сила на хрѣтиането дето си токо ты най похвална.

О моме божіа невесто, дето си токо ты най чиста! моле ти се, да раскарашъ, дѣшевната смѣтщина и фартѣната на моя дертъ: защото ти си родила Хрѣта, който е началникъ на тишината.

Слава:

О богоблаженная, който си родила благодѣтелю който е себепъ на добрините, напрати много добрини на сичките люде: защото сичко можешъ да направишъ, като си родила Хрѣта, който е силенъ на юнаствѣ.

И нынѣ:

О Пречѣта моме Бѣце! ты помогни мене, който се маче ѿ лоши паразе и ѿ тешки болести: защото те знамъ ке си богатъ скрѣвникъ на исцѣленіата, който се непохарчѣва.

Това се вика токо по Г-а и по ѿ а пѣснь:

О Бѣце кортолисай ѿ нѣжди твоите робе, защото сичките ные следъ бога кодъ тебе дотърчоваме, като кодъ каля, дето се не разбива и като кодъ чѣвачъ. О прехвална Бѣце! погледни сосъ милостиво срдце на моята снага, която е на вредена зле, и излекѣвай боликата на дѣшата ми.

Попо дѣма, помилѣй насъ бже!

34. Тропаръ гласъ ѿ:

О Гдѣрко Бѣце! която си гореща риджацика и ѿка каля, която си изворъ на привиждането, и засатище на людето, молиме ти се сосъ все срдце и викаме: прибрзай та ны кортолисай ѿ нѣждите дето токо ти бжрже завжршѣвашъ работа.

35. Пѣснь ѿ:

О Бгонеѣстная която си родила Гдѣ да оуправителя (дюменѣца), ты направи да оутахне и фрѣтѣната на моите грехове.

О Бѣце! омилосерди се за мене, който ти се моле, която си родила милостивіа богъ, и кортолисѣвачъ на сичките които те славаа.

О Пречистая! като се наслаждаваме сосъ твоите дарбы, пееме ти благодарна песень защото те знаеме ке си божіа майка.

Слава:

О всехвалная Бѣце! като ѿимаме тебе за надежда, за оуѿкчѣване и за непоклатена каля на кортолисѣването, дочѣвваме се ѿ секакви противности.

36. Пѣснь ѿ:

О Чѣтая Бѣце! напжни веселба моето срдце, катъ ми дадешъ твоята непрестанна радость, която си родила Хрѣта, който е себепъ на веселіата.

О Ч^ѣта Б^ѣце! кортолисай насъ ѿ нуждите, която си родила вечното кортолисѣване и вечнѣа миръ, който надминѣва секой оумъ.

С ла ва :

О Б^ѣгоневѣсто распади маглата на греховето ми сосъ грѣзнето на твоѣта светлина ты, която си родила Хр^ѣта, който е божественна и превечна светлина.

И ны нѣ :

О Ч^ѣтая Б^ѣце. излекѣвай слаботѣята на моята дѣша, като я обыдешъ, и сосъ твоите молитви дай ми здравіе.

37. Пѣ с н ѣ :

О Б^ѣце моме! моли се на Господа и сына твоего, който се предаде самоволно на смрътъ, каквото е кортолисалъ ѿ пеклото людето и ѿ грехо, които беха оуловени ѿ нихъ, да кортолиса и мене ѿ поврежденіето на видимите и на невидимите дѣшмане.

О Б^ѣце моме! тебе знамъ за настойница на живото ми, и за ягка чѣвачка, и защо раскарѣвашъ залѣсето ѿ напастите, и защо распаждашъ нападеніята диаволски: и ти се моле секога да ме кортолисашь ѿ греховните мои страсти.

С ла ва :

О Г^ѣдарко моме! Б^ѣце! ние придобихме тебе като каля за да се засжтаме, и като най совершенно спасеніе на дѣшите, и оутѣшеніе въ дертовето, и секога се радѣваме сосъ твоето просвѣщеніе, еми и сега ни кортолисай ѿ страдания и ѿ нѣжди.

И ны нѣ :

О Б^ѣце! сега лежа боленъ на одеръ, и нема здравіе въ снагата ми: еми тебе се моле милостива майко! която си родила бога и спаситело на свето, и исцелитело на болестите, вдигни ме ѿ тешката ми болестъ.

Татѣ тропаръ б^ѣце! кортолисай ѿ нѣжди! Ек-теніе малко. татѣ кондакъ Гласъ ѣ.

38. О Б^ѣце! риджаѣко за христіането не посрамена баржше дето направешъ моги бога и моги людето се не променѣва, прѣими молебното виканіе на насъ грѣшните, и, като що си м^ѣлтивѣа прибжрзай да помогнешъ намъ които ти викаме сосъ вера: стани мокаетъ ты да оумолишь бога, и се нахождай за секаква работа намъ, които те почитаме.

И ѿеднашь проки. Гл. ѣ :

Ке смишлевамъ твоето име секога предъ сичките люде. Стихъ. Щерко! чѣй и виждъ и наведи оухото си. Попо.

Айдате да се молимъ на Гѣда бога, за да ны оудостой да чѣмъ светото евангеліе.

39. Премѣдрость, стоешкомъ да чѣмъ светото евангеліе.

Миръ да бъде на сичките.

Чатенето ѿ стото евангеліе, което е написалъ апостоль Лѣка.

Да слѣшаме съ вниманіе.

Вовъ оныа дни стана маріа; та отиде брѣже кахъ планинската страна во градъ Ісдовъ и влезе въ кашата Захаріева, и здравѣва Елисавета. И като токо чѣ елисавета здравѣването маріино, разигра се младенце въ оутробата ѿ, и елисавета се напѣни сосъ дѣха святаго, и рѣкна яко и рече: Благословена си токо ти отъ жените, и блѣгвенъ ѣ плодо на твоята оутроба, и ка бы така, да дойде кодъ мене Майката на Гѣда моего? Защото ѣто, като токо влезе гласо на здравѣването ти въ оушите ми, разигра се радостно младенце въ оутробата ми, и богатка която е поверѣвала, защо ке се сврѣжи това що ѿ ѣе казано ѿ Гѣда. А Маріа рече: дѣшата ми слави Гѣда, и срѣцето ми се зарадѣва за бога спасителя моего. Защото погледна на мене смиренната робыня своя, и ето ѿ се нахнамъ ке ме славаа сичките люде. Защото силныа Богъ направи големо чѣдо сосъ мене, и неговото име ѣе стѣо. И седе маріа сосъ неа около три месеци и се вѣрна дома си

40. Слава Гласъ ѣ:

“Отче, сине и дѣше, Троице стаа бже нашъ, “очисти многото наши грехове.

И нынѣ:

“О Млѣтивая Бѣце! моли се на твоя сынъ и богъ, да очисти многото грехове наши.

41. Помилѣй мя бже!

“О прѣтаа Гдѣарко Бѣце! не оставей ме на челоуѣческо покровителство, ѣми пріими моленіето на мене твоа робъ; защото ме обыкале големъ дертъ, и не мога да траа диаволските стрели, които се испѣщаа на мене, немамъ покровъ, нито место дѣто да се засѣна ѿ нихъ. А окаяненъ, секога ми надвиваа, и немамъ дрѣгъ оутѣшеніе башка отъ тебе гдѣарко на света, която си надежда и покровителница на хрѣтиането, пріими моата молба, и ми направи добро.

Попо Спаси бже люди:

42. Пѣснь ѣ:

“О Спасителю Гѣди, като си поискалъ да оумерѣшъ нашето спасеніе, влезалъ си въ оутробата на мома, която си по-

казалъ рицѣйка на светѣ, Благословенъ си ти, боже на нашите Бащи.

”О Чиста майко! омоли милостивѣа богъ, когото си родила, да кортолиса ѿ греховето и ѿ дѣшевните гнасоты насъ, които мѣ викаме сосъ вѣра, Благословенъ си ти, Бже на нашите Бащи.

С л а в а :

”О Христе Боже! ты си показалъ твоѣта майка скриовникъ на спасеніето, и изворъ на негнилостъта, и ”ягка кѣла, и врата на показніето на людето, които викаа: Блѣгвенъ си ты, Боже на нашите Бащи.

И н ы н ѣ .

”О моме Бѣце! която си родила намъ Хрѣта спасителя, молиме ти се: и исцели снажните слабѣти и дѣшевните болести на насъ, които дохождаме сосъ любовь кодъ твоѣ покровъ.

43. Пѣснь ѱ:

”О моме Бѣце! не вращай праздни насъ, които искаме помощъ ѿ тебе, които ти пееме и те славиме секога.

”О Чѣта моме! ты излекѣвѣвашъ слабѣтиѣта на дѣшата ми, и снажните болести: за да те слава секога.

И н ы н ѣ :

”О моме Бѣце! ты отпаждашъ ѿ насъ големите напасти, и нападеніѣта греховни: за това те славиме секога.

С л а в а :

”О моме Бѣце! ти изливашъ много исцѣленіѣ на онѣя люде, които ти пееа сосъ вера, и които славеа, неисказанно-то твое раждане.

Хвалиме, благославаме гѣда, покланеме мѣ се, пѣеме мѣ, и го славиме секога.

”Ірмосъ:

Люде! Хвалете небеснѣа царъ, комѣто пее вѣсѣмѣта Ангелска, и го славете секога.

44. Пѣснь ѱ: ”Ірмосъ.

”О чѣта моме! исповедѣваме тебе за истинна Бѣца нѣе, които се спасохме заради тебе, и те славиме заедно сосъ ангелето.

”О моме, която си родила Хрѣста, приими молбата дето ти приносемъ со сѣзи ти, която си обрѣшала секоя сѣза ѿ секое лице.

”О моме Бѣце! напжни моето срѣдце сосъ радость, комѣто си приала (ѿ ангеловото благовѣщеніе) совершенна радость, и която истребѣвашъ греховнѣа дерть.

”О Бѣце! ты биди скеле и хранителница на людето, който дотжрѣваа кодъ тебе, и каля дето се не рови, и засатище и покровъ и веселба.

С ла ва :

”О моме Бѣце! просвети сосъ светлината на твоите зари насъ, които те славиме благовѣрно за Бѣца и распади ѿ насъ темотата на незнаѣнїето.

И ны н ѣ :

”О моме Бѣце! излекъвай мене, който сжмъ ”яко испадналь ѿ тешки болести и ѿ дертове, и ѿ боленъ ме направи на здравъ.

45. Стихиры Гл. Ъ: Под. до ефра :

”О Христїане! Айда те да прославимъ сосъ песни стѣа Бѣца, която ”е повисока ѿ небото, по чиста ѿ сжнцевата светлина, и която ны е кортолисала ѿ клетвата . . .

ѿ многото мои грехове боледъва снагата ми, боледъва и дѣшата ми, Благодатная Бѣце, която си надежда на ѿтчаяните, кодъ тебе дотжрѣвамъ, ты ми помогни.

Гдѣарко и майко на спаситело! прїими молбата, която ти приносиме ные недостоините твой робе, за да се молишь на ”оне, които се е родиль ѿ тебе. ”о гдѣарко на сичкїа светъ, моли се за насъ . . .

Пееме сега сосъ сжрце песенъ на тебе, прехвалная Бѣце! радостно заедно сосъ крѣтиля ”оанна и сосъ сичките светїй, Бѣце! моли се на бога, за да се оумилосерди за насъ.

Сички табѣре ангелски, крѣтителю гдѣень, дванадесетъ апостоле, и сички стїи заедно сосъ света Бѣца се помолете н(а) Бога, за да ни спаси.

46. Трѣтое: татѣ тиа тропаре. Г л а с ѣ . ѿ :

Омилосерди се за насъ гдѣди, ”омилосерди се за насъ: защото ные грешните като се не сещаме никаковъ отговоръ да дадемъ за греховето си, тая молитва ти приносимъ както на гдѣдаръ: омилосерди се за насъ.

С ла ва :

Гдѣди омилосерди се за насъ, защото на тебе се надаме, не разаждай се на насъ ”яко много, нїто смишлевай нашите грехове; ами погледни и сега като мѣлстивъ кахъ насъ, и ны кортолисай ѿ нашите дѣшмане: защото си ты Богъ нашъ, и ные сме твои люде, сичкыте сме напраени ѿ твоите раце, и тебе се молиме. . .

И ны н ѣ :

”О благословена Бѣце! отвори намъ вратата на сожаленїето, дано не загинемъ ные, които се надаме на тебе, ”еми

да се кортолисаме заради тебе отъ нѣждите: защото ти кортолисвашъ христїането. . .

47. Попо дѣма. Ектенїе помилѣй насъ боже!

Попо: Да се помолимъ на сѣта Бѣце. . .

Пѣвците: прѣстаѣ Бѣце, моли се на бѣга за насъ.

Мѣва и сѣта Бѣца.

О най света господарко владичице Богородице! по висока си ѿ сичкото созданїе, помагашъ почтенна бѣце на навредените, наданѣ си на ѡтчаѣните ѿимашъ сиромасите, и оутѣшвашъ дертовните люде, и гладните хранишъ, облачишъ голите, ѡздравѣшъ болните, спасовашъ грешните, и на сичките христїане помагашъ и ги чѣвашъ. О най милостива господарко моме Богородице Владичице! сосъ твоѣта милость чѣвай царе нашъ сѣлтана ѡбдѣлѣ Азиса. чѣвай господарко и пожали владиката нашъ (имѣкъ); и сичкїѣ свѣщенническїй и калѣгерскїй чинѣ, и доброжелатели и твоѣ робѣ (името на човеко за когото се чати параклисо), и загради сосъ твоѣта почтенна дреха сичките православни христїане; и, ѡмоли господарко Христа бога нашего, който се е родилъ ѿ тебе безъ семе, да ны препаше сосъ небесната си сила за да надвиваме на видимите и на невидимите наши дѣшмане. О най милостива господарко владичице богородице! вдигни насъ ѿ дѣбочината греховна, и ни кортолисай ѿ гладъ, ѿ морѣ, ѿ землетресенїе, ѿ наводненїе (порой, селѣ), ѿ ѡнганѣ и ѿ сечило, ѿ басканлжкъ на дрѣгѣверци, и ѿ междѣсобенѣ бой, и ѿ напрасна смърть, и ѿ нападенїе дѣаволско, и ѿ болни ветрища (хѣлера), и ѿ смертоносна брѣска и ѿ секакво зло. Господарко! дай мирѣ и здравїе на твоя робѣ (имѣкъ), и на сичките православни христїане! и просвети ѡимъ оумо и сердечните ѡчи, за да се спасатъ и ѡдостой насъ грешните твоѣ робе да полѣчиме царството на сина твоегѡ, Христа Бога нашего: защото неговото царство ѣ благословенно и ѡako славно, сосъ безначалнїѣ неговѣ баща, и сосъ пречистиѣ и добриѣ и ѡживителнїѣ неговїѣ дѣхъ, сега и секога и довека. Аминѣ.

48. Слово за мертви:

Благослов. христїане и братѣ! защо ные сички оумираме? защото всичкыте сме грѣшны дѣма св. пис. римл. 5.

Гѣдѣ! който най-напредѣ направилъ прѣвѣж човекъ по негова прилика и ѡомясъ, тѣрилъ го въ рае да се наслаждава, и да заповедѣва на неговито созданїѣ; ама катѣ го излага дѣаволо ѿ зависть, и престапи Божїѣта заповедъ, та затова Богъ гу оусѣди и мѣ рече: ѿ земѣта си направенъ пакъ въ земѣта да се вжрнешъ! ради това! ако не беше согрешилъ Адамъ: не щеше да има смърть, а на грехо заплатата е смърть.

Брат. дѣма прѣр. давидъ, че наше животь ѣ ались като цавтокъ, като димъ и като утрenna роса; пакъ дѣма, човекъ да живи хилѣдо годинъ пакъ сж като ѣдинъ день, сичките човечески работи са лажовни на тоя светъ, сичката сладость ѣ разбръкана сосъ дертъ и се променѣва като сенка: сега да земеме юрнекъ ѿ тоа мрътовецъ сички за смрътнѣа часъ, защото тоа мрътовецъ липца като димъ ѿ земнѣа, като цавтокъ прецавте, като трева се ѣокоси; со земнѣа ке се покрѣе и не ще се видѣваме веке въ тевница ке се засели.

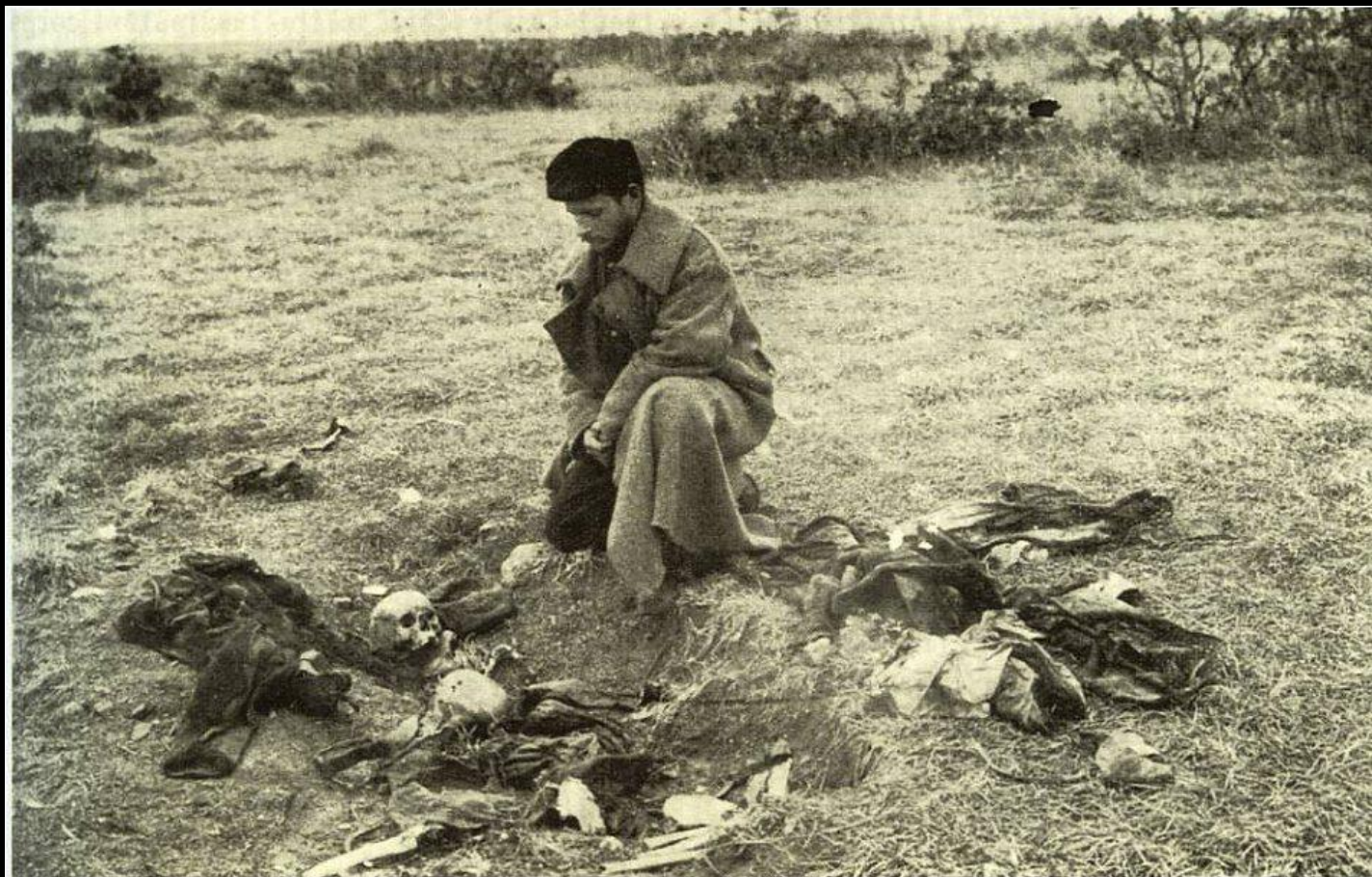
Брат. тая ѣ чаша обща на сички: защо смрътъта се не бой ни ѿ царъ, ни ѿ патріархъ, ни ѿ паша, не гледа ни старъ не милѣва ни младъ? Когато дойде дѣшата да се грабне ѿ снагата на смрътнѣа часъ подига рацете, и се моли, големъ зоръ има; тога дѣшата колко сжзи рони, какъ ангелето погледѣва, и се моли; какъ людето посега и нема кой да ѣ помогне, сега плаче и дѣма ѣОстанете со здраве премилный тейкю и майко. ѣОстанете со здраве мили Братя и сестри и всичкы родове и достове който ме милѣвате, и испратете ме и се молете на Бога за мене греш. защото азъ ще ѣда при таковъ сѣдникъ дето не гледа атжрѣ никомъ, тамъ царъ, и гѣдаръ, имотенъ, и сыромахъ, ропъ, се накупъ стоя, на еднаква сайгѣа ке са, секой за себе си ѣговоръ ще си дава; ако ѣе чинилъ добро ще мѣ се дада! венци небесни дарове и веченъ животь; който е чинилъ зло! ще се осѣди да ѣиде во вечна мака, тамо сичкитѣ работи и мисли са откѣрѣени предъ бога, тамъ не може да помогне ни баща на сынъ ни майка на щерка ни сынъ на баща ни на майка ни брата на брата ни прѣателъ ни роднина ни пары; само добри работи помагать Брат. апостолъ пав. дѣма да не плачеме за оумрелите и да не жалите за нихъ; каквото плачаа дрѣговерците който не верѣваа и се не надаа да ѣима другъ животь вече; ние верѣваме че има веченъ животь. така думаше Исхсъ на чефѣтето! нистина ви казѣвамъ ке който верѣва во оногова който ме е пратилъ ѣима вѣченъ животь, и на сѣдъ не ке иде, еми ке прејде ѿ смрътъта на живото.

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres